

Kobi'lere Sağlanan Finansal Desteklerin Üretim ve İstihdama Etkileri NUTS-II TRA-I Bölgesinde Bir Uygulama

Menşure KOLÇAK (*)

Nilgün BİLİCİ (**)

Öz: KOBİ'lerin Dünya ve Türkiye ekonomisinde önemli bir yere sahip oldukları bilinmektedir. Ekonomilerin can damarını oluşturan bu işletmelerin bazı sorunlarının olduğu da bir gerçek olarak kabul edilmektedir. Sorunlardan birisi finansman sorunudur. Bu çalışmada KOBİ'lere sağlanan finansal desteklerin üretim ve istihdamları üzerine olabilecek etkileri incelenmeye çalışılmıştır. Çalışmada anket uygulanmış, anket sonuçları da SPSS istatistik programı ile değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda KOBİ'lere sağlanan finansal desteklerin hem üretimi hem de istihdamı artırıcı bir etki meydana getirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: KOBİ, İstihdam, Üretim, Finansal Destek

The Effects of Financial Supports Obtained for Small and Middle Scale Enterprises (Smes) on Production and Employment

Abstract: It is well known that SMES had great place both in Turkey and in the economy. It is also well known that these enterprises which are the main component of economy had some problems. One of the problems they had is financial one. In this study, we tried to examine possible effects of financial supports obtained for SMES on production and employment. In this study, a survey was carried out, and the results of the survey were evaluated by SPSS statistics program. In the conclusion of evaluations carried out, it was found out that financial supports obtained for SMES occurred an influence of increament both in employment and in production.

Keywords: Small and Middle Scale Enterprises (SMES), Employment, Product, Financial Support

*) Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi İİBF, İktisat Bölümü Öğretim Üyesi. (e-posta: mkolcak@atauni.edu.tr)

***) Yrd. Doç. Dr. Atatürk Üniversitesi Turizm Fakültesi Öğretim Üyesi. (e-posta:nsbiliciotmail.com)

Giriş

Doğu Anadolu Bölgesinin merkezi konumunda olma özelliğine sahip olan Erzurum, Erzincan ve Bayburt illeri Erzurum Alt Bölgesi olarak nitelendirilmiştir. Bu bölgede gerçekleştirilen üretim ve yenilikler tüm bölgeye dağıtılmaktadır. Bu nedenle, bölge kalkınmasında çok önemli fonksiyona sahip olan KOBİ'lerin etkin analizi ve sorunlarının çözümlenmesi hem bölge hem de ülke kalkınması için önem arz etmektedir. KOBİ'ler daha ziyade emek yoğun çalışmakta, en önemli sorunlarının başında kaynak sorunu gelmektedir. Bu tür işletmelere sağlanan finansal desteklerle üretim ve istihdam seviyelerinin artırılabilmesi amaçlanmaktadır.

Bu çalışma 2011/229 Nolu, "KOBİ'lere Sağlanan Finansal Desteklerin Üretim Ve İstihdama Etkileri: NUTS-II TRA-I Bölgesinde Bir Uygulama" isimli Bilimsel Araştırma Projesi Sonuçlarının bir bölümünden üretilmiştir. Çalışmada, bölgedeki işletmelere uygulanan anketlerden elde edilen bilgiler ışığında birincil kaynaklardan yararlanılmıştır. Bölge kalkınması için önem arz eden KOBİ'lerin üretim ve istihdamlarına yönelik olarak aldıkları finansal desteklerin işletmelerin üretim ve istihdam seviyelerine etkisinin ne kadar olduğu ölçülmeye çalışılarak bu işletmelerin bölge ekonomisinin gelişimine sağlayacakları katkıların nasıl artırılabilceği araştırılmıştır.

Bu doğrultuda, öncelikle KOBİ'ler hakkında kısa teorik bilgiler sunulmaya çalışılmış, daha sonra da uygulama sonucu elde edilen veriler tablo haline getirilerek yorumlanmaya çalışılmıştır. Sonuç kısmında ise genel değerlendirmelere yer verilmiştir.

I. Literatür Özeti

Ayyagari vd. nin yaptıkları ampirik bir çalışmada KOBİ'lerin istihdama katkılarının son derece önemli olduğunu, Örneğin; Avustralya'da toplam istihdamın %50,60'mın, Kanada'da %58,58'inin, İsviçre'de %75,25'inin, Almanya'da %0,36'sının, Danimarka'da %78,40'mın, İngiltere'de %56,42'sinin, Japonya'da %74,13'ünün KOBİ'ler tarafından karşılandığını tespit etmişlerdir (Ayyagari, 2003, 22-23).

Öztürk 2007 yılında yaptığı bir çalışmada; KOBİ'lerin işletmelerin dağılımı bakımından önemli bir yere sahip olduğunu, neredeyse ülkelerdeki işletmelerin %100'e yakın bir kısmının KOBİ'lerden meydana geldiğini, ancak istihdama katkılarına bakıldığında en fazla G. Kore'de %87,7, İtalya'da %81,1 ve Türkiye'de ise %78 de olduğunu söylemektedir. Ancak gelişmiş ülke olma özelliği gösteren Almanya'da %60,4, İngiltere'de %54,1 ve ABD'de %57,9 olduğu ve diğer ülkelere nazaran oldukça düşük olduğu görülmektedir. Bunun yanında AB 27 ülke ortalamasının da toplam istihdam içerisindeki payı %67,4 olarak ifade edilmektedir (Öztürk, 2007, 3-90).

Kushnir vd.nin 2010'da 132 ülkeyi dikkate alarak yaptıkları bir çalışmada; bu ülkelerde 125.000 milyon KOBİ olduğu, bunların 89 milyonunun gelişmekte olan piyasalarda yer aldığı tespit edilmiştir. Gelişmiş ülke ekonomileri içerisinde KOBİ'lerin payının daha ağırlıklı olduğu ve toplam katma değer 3 te 2'sinin KOBİ'ler tarafından oluşturulduğu,

orta gelirli ekonomilerde de KOBİ'lerin payının giderek artmakta olduğu ifade edilmektedir (Kushnir, 2010, 33-42).

Aspen Enstitüsü'nün 2012 de yayınladığı bir raporda, 5-250 arası çalışanı bulunan ve KOBİ niteliği taşıyan işletmelerin önemi vurgulanarak, bu işletmelerin büyüme ve istihdam üzerinde önemli katkılarına olduğu, yoksulluğun azaltılmasında etkin bir rol oynadıkları, ancak, finansman, pazarlama ve yetişmiş eleman gibi sorunlarının bulunduğu tespit edilmiştir.

Ulusoy ve Akarsu 2012'de yaptıkları bir çalışmada; Türkiye'de KOBİ'lerin istihdama katkılarına azımsanamayacak boyutlarda olduğunu tespit etmişlerdir. 1981-1991 döneminde 330 bin kişiye istihdam sağlayan yaklaşık 6000 yeni işyerinin açıldığı ve bunların çoğunluğunun KOBİ olduğu saptanmıştır. 10 yıllık süreçte bu işyerlerinin yarısı kapanmış ve kapanmayanlar arasında en hızlı büyüyenlerinden %10'u seçilmiş ve bu işyerlerinin istihdama katkısı değerlendirilmiştir. 1980-2001 döneminde imalat sanayinde yılda 1 milyon kişi istihdam edildiği ve artış oranının %1 olduğu ve bu oranın yarısının seçilen işletmelerce sağlandığı tespit edilmiştir (Ulusoy,2012,105-126).

II. Erzurum Alt Bölgesi

Avrupa Birliği'nin bölgesel düzeyde uyguladığı müktesebata uyum çerçevesinde, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı'nın koordinasyonunda ve Devlet İstatistik Enstitüsü'nün katkılarıyla yeni bir "İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması" yapılmıştır. Düzey 1, Düzey 2 ve Düzey 3 olarak yapılan bu sınıflandırma, Bakanlar Kurulu'nun 2002/4720 sayılı kararı ve 22 Eylül 2002 tarihli resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Yapılan bu sınıflandırmada, toplam 81 ilin her biri "Düzey 3" olarak tanımlanmıştır. "Düzey 1", ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösteren komşu iller için yapılan sınıflandırmadır. "Düzey 2" ise, bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de dikkate alınarak "Düzey 1" içerisinde yapılan sınıflandırmayı temsil etmektedir.

Yapılan sınıflandırmada, "Düzey 1" 12 adet bölgeden , "Düzey 2" bu bölgelerin içerisinde yapılan sınıflandırmayla 26 "alt bölge" den ve "Düzey 3" ise 81 ilden oluşmaktadır. Buna göre, "Erzurum Alt Bölgesi" aşağıdaki gibi bir sınıflandırma içerisinde yer almaktadır.

Tablo 1. Erzurum Alt Bölgesi

Erzurum Alt Bölgesi Kod	Düzy 1	Düzy 2	Düzy 3
TRA	Kuz. Doğ. An.		
TRA1		Erzurum	
TRA11			Erzurum
TRA12			Erzincan
TRA13			Bayburt
TRA2		Ağrı	
TRA21			Ağrı
TRA22			Kars
TRA23			Iğdır
TRA24			Ardahan

Kaynak: <http://www.dpt.gov.tr/bgyu/biid/ibbs.htm>

Devlet Planlama Teşkilatının resmi sitesinden alınan bu bilgiye göre Erzurum Alt Bölgesi, Düzy 1 olarak belirlenen Kuzey Doğü Anadolu Bölgesinin Ağrı Alt Bölgesi ile birlikte iki alt bölgesinden biridir ve Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerinden oluşmaktadır.

III. KOBİ'lerin Tanımı

KOBİ'lerle ilgili herkesin mutabık olduğu bir tanımlama yapmak mümkün olmamakla birlikte, pragmatik olarak genel kabul gören tanımlamalar da bulunmaktadır. Konuya uygun bir tanımlama yapılırken, amaç değişmese bile değişen şartlara, zamana, mekâna göre, değişik tanımlamalar yapılabileceği bilinmektedir (Müftüoğlu, 1989, 93-94). KOBİ tanımlamaları ülkelerdeki iktisat politikalarına ve ülkelerin bölgelerine ve sektörlerine göre de değişiklik gösterebilmektedir (Savaşır, 1999, 309). Tanımlamalar bu kıstaslar nitel ve nicel bakımından dikkate alınarak yapılmaktadır.

Nicel tanımlama bakımından dikkate alınan kıstaslar aşağıdaki gibi ifade edilebilmektedir (Demirdöğen, 1996, 3). Personel sayısı, kapasite, ücret ve maaş tutarı, sermaye miktarı üretim miktarı, satış miktarı, aktif değerlerin toplamı, makine parkı, kullanılan hammadde miktarı, enerji miktarı, yaratılan katma değer, kar seviyesi, çevirici güç miktarı olarak ifade edilebilir.

Nitel tanımlamadaki kıstaslar ise yönetim şekli, pazar durumu, kuruluş alanı, işletme sahibinin sermaye payı, işbölümü ve uzmanlaşma derecesi, yönetim teknikleri, mali bağımsızlık, pazarlık gücü, işveren ve işçi ilişkisi gibi unsurlar olarak sıralanabilmektedir.

Avrupa Birliği; ülkelerdeki ve sektörlerdeki farklı özellikler ve çalışan sayısı temel alınarak, bütün sektörler ve ülkelere için bazı kıstasların esas alınmasını önermektedir (Karabulut, 2005, 327). Buna göre; 10- 49 kişi çalıştıran küçük işletmeler, 50- 249 kişi

çalıştıran orta boy işletmeler, 250 ve daha fazla çalıştıran büyük boy işletmeler olarak nitelendirilmektedir. İşletmelerde sadece çalışan kişi sayısına göre ve Avrupa Birliği'nce nicel ve nitel kıstasları da göz önüne alarak yapılan tanımlama da KOBİ'ler, büyük bir sermayeye üretim hacmine, makine ve teçhizata sahip olmayan, 1 ile 200 kişi arasında işçi istihdam edebilen ve satış hacmi ile çalışma alanı sınırlanan işletmelerdir (Diken, 1998, 41).

Ülkemizde İSO, TÖSYEV, TÜİK, KOSGEB, EXİMBANK, HALKBANK gibi kuruluşlar tarafından da KOBİ tanımlaması yapılmıştır. Bu kuruluşların yapmış oldukları tanımlamalarda genelde çalışan personel sayısı kriter olarak dikkate alınmıştır. Bu çalışmada ki KOBİ tanımı ise KOSGEB ve Halk Bankası tarafından kabul edilen tanımlama olacaktır. Halk Bankası tanımlamayı; 1-100 işçi çalıştıran işletmeleri küçük firma, 101-250 arası işçi istihdam eden işletmeler orta ölçekli firma, 251'den fazla kişi istihdam eden firmalar ise büyük ölçekli firmalar şeklinde yapmaktadır (Çetin, 1996, 52-54).

KOBİ tanımlamasında ABD ise çalışan işçi sayısını esas almakla birlikte küçük işletme tanımlamasında belli kriterler kullanmaktadır. Buna göre; yıllık satış hacimleri 17 milyon doları aşan işletmeler, yıllık satış hacimleri 3,5milyon doları aşan tarım işletmeleri ve 100'e kadar işçi istihdam eden toptancı ve 1500 ve daha fazla işçi istihdam eden üretim işletmeleri küçük işletmeler olarak tanımlamıştır (Özkan, 2003, 5-6)

IV. KOBİ'lerin Temel Özellikleri

KOBİ'ler, değişen piyasa şartlarına karşı hızlı uyum gösteren, esnek üretim sistemlerine sahip, bölgesel kalkınmada önemli rolleri olan, işsizliğin azaltılması ve yeni iş alanlarının açılmasında önemli katkıları sağlayan iktisadi teşebbüslerdir ve bu özellikleri nedeniyle ülkelerin ekonomik ve sosyal kalkınmasında önemli bir işlev sağlamaktadır. KOBİ'ler sağladıkları bu katkılarından dolayı kamu politikalarının önemli uygulama alanlarından biri haline dönüşmüşlerdir. Başta gelişmiş ülkeler olmak üzere tüm ülkeler KOBİ'lerin doğması, büyümesi, gelişmesi ve korunabilmesi için uygun ortamı yaratacak politikaları geliştirmeye çalışmaktadırlar (Ulusoy, 2012, 106-107). Bu açıklamalar çerçevesinde KOBİ'lerin sahip olduğu temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Özkan, 1999, 4).

- Daha az yatırımla daha çok üretim ve ürün çeşitliliği sağlarlar,
- Daha düşük yatırım maliyetleriyle istihdam imkânı yaratırlar,
- Yapıları itibarıyla ekonomik dalgalanmalardan daha az etkilenirler,
- Talep değişikliklerine ve çeşitliliğine daha kolay uyum gösterebilirler,
- Teknolojik yeniliklere daha yatkındırlar,
- Bölgeler arası dengeli kalkınmayı sağlarlar,
- Gelir dağılımındaki çarpıklıkları asgariye indirirler,
- Bireysel tasarrufları teşvik eder, yönlendirir ve hareketlendirirler,

- Büyük sanayi işletmelerinin vazgeçilmez destekleyicisi ve tamamlayıcısıdır,
- Politik ve sosyal sistemlerin denge ve istikrar unsurudurlar,
- Demokratik toplumun ve liberal ekonominin ana sigortalarından birini oluştururlar.

KOBİ'ler Dünya ekonomilerinde önemli roller üstlenmişlerdir ve sağlıklı bir ekonominin temelini oluşturmaktadırlar (Bekçi, 2001, 111).

V. KOBİ'lerin Önemi

Dünya ekonomilerinde KOBİ'lerin ekonomik hayatta rekabetin oluşması ve sürdürülmesinde vazgeçilmez temel ekonomik birimler oldukları ve ekonomilerin kemikleşmelerini ve yok olmalarını engelleyerek, canlılık getirdikleri kabul edilmektedir. Ayrıca KOBİ'ler değişimleri, yenilikleri takip ederek, kısa zamanda değişikliklerin uygulanabilme esneklikleri olduğu için sanayileşmeyi hızlandırdıkları gözlenmekte ve toplumun geniş kesimlerinin yeni yaratıcı fikirlerinin uygulanabilmesi ile de ekonomik gelişmelerin hız kazanması sağlanabilmektedir. KOBİ'lerin istihdam yaratarak ve bölgesel kalkınmayı hızlandırarak, küçük yerleşimlerden büyük kentlere göçü de engelledikleri düşünülmektedir (Güceloğlu, 1993, 1).

Avrupa Birliğinde KOBİ'ler toplam işletmelerin % 99'unu oluşturmaktadırlar. Dolayısı ile işletmelerin politikaları KOBİ'lerin ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunları inceleyerek, rekabet bakımından güçlü bir biçimde yapılandırılmakta ve bunun gerçekleştirilmesi için çeşitli önlemler uygulamaya konulmaktadır. İşletmelerin politikaları KOBİ'lere yönelik Bütünleştirilmiş Program çerçevesinde biçimlenmektedir. Bütünleştirilmiş Program, Avrupa Birliği ülkelerinde ve bütün üye ülkelerde, ulusal veya bölgesel olarak KOBİ'lerin gelişimiyle alakalı olmak üzere üç grupta toplayabiliriz. Bunları, üye devletlerle uyumlu hareketler (iyi uygulamaların karşılıklı değişimi), çok yıllık program ve diğer birlik politikalarıyla birlikte girilen faaliyetler şeklinde sayabiliriz (Alagöz, 2000, 75-90).

VI. KOBİ'lerin Finansman Sorunları

Ülkemizde KOBİ'lerin karşılaştıkları en önemli sorunlardan birisi kredi ve finansman sorunudur. KOBİ'ler finansal destek kullanmak yerine daha çok kendi imkânlarıyla kurulmaktadır. Gelişmiş ülkelerde bile birçok işletme, girişimcinin kendi fonları veya ailesi ile arkadaşları tarafından sağlanan yatırım sermayesi ya da kredi fonları ile kurulmaktadır (OECD, 2012, 52).

Ancak, kendi kaynakları yetersiz olan sanayiciler, genel banka sistemine ve kredilere başvurmak zorunda kalmaktadır. Bu sistemde de birtakım bürokratik uygulamalar, ödeyemeyeceği kadar yüksek faiz oranları ve ödeme koşulları ile karşılaşabilmektedirler (Akgemci, 2001, 32). Bunların yanı sıra finansman sorunlarının temelinde KOBİ'lerin öz sermaye yapıları da yatmaktadır. Aynı zamanda finans kuruluşlarının KOBİ'lere yaklaşımı, genel piyasa şartları gibi hususlar da etkili olmaktadır. Firmaların faaliyetlerine finansal sıkıntılar nedeniyle son vermesi genel olarak likidite sorunu nedeniyle meydana gelmektedir.

KOBİ'lerin finansman sorunları, girişimci kredisi ve işletme sermayesi ihtiyaçları olarak ikiye ayrılabilir. Bu ihtiyaçlar, pasifteki öz sermayeleri güçlü olmayan ve karlılıkları piyasa koşullarına paralel olarak aşırı sapmalar gösteren bu işletmelerin, işletme sermayesine olan ihtiyaçlarını karşılamak için, kendi sınırlı kaynakları dışında müracaat edebilecekleri tek yer olarak bankacılık sistemi kalmaktadır (Ağaoğlu, 1995, 6). Bankacılık sisteminin yanı sıra risk sermayesi olarak da bilinen, yeni girişimcilere ya da fikir sahiplerine, risk sermayedarları adı verilen yatırımcılar tarafından sağlanan finansal destek de finansman sorunlarının çözümüne katkı sağlayabilmektedir (Nakilcioğlu, 2001, 76).

Ülkemizdeki KOBİ'lerin yaşadığı finansman sorunlarının temelinde dört sebep bulunmaktadır (Aras, 2001, 77).

- Ekonomik istikrarsızlık,
- Bankacılık sisteminin yapısal sorunları,
- Teşvik politikalarının yetersizliği,
- KOBİ'lerin kendi yapılarından kaynaklanan sorunlar.

KOBİ'ler genellikle kuruluş aşamasında yetersiz öz sermaye ile kurulduklarından, risk payı yüksek ticari kredilerle finansman ihtiyaçlarını karşılamaktadırlar. Yeterli sermaye birikimi olmayan küçük ve orta ölçekli işletmelerin finansman konusunda en önemli sorunlarından birisi kredi sağlamada karşılaştıkları sorunlardır. Kredi sağlamada karşılaşılan sorunları da kredi miktarı, kredi maliyeti, kredi vadesi kredi sağlamada teminat sorunu ve kredinin ödemesiz süresine ilişkin sorunlar olarak sıralamak mümkündür.

İşletme sahipleri ellerindeki küçük sermayeler ile firmalarını kurmakta, bu öz sermayeleri de hem yatırım hem de pazarda yer almak için yapılacak pazarlama çalışmaları için yeterli olmamaktadır. Aynı zamanda, piyasa koşulları nedeni ile vadeli satışlarını da öz sermayeleri ile finanse etmek zorunda kalmaktadırlar. Daha kuruluş aşamasında başlayan bu öz sermaye sorunu KOBİ'leri yaşamları boyunca olumsuz etkilemektedir. Özellikle konjonktürel dalgalanmaların olduğu dönemlerde KOBİ'lerin kaynakları son derece azalmaktadır. Tahsilatta karşılaşılan güçlükler sonucu nakit sıkıntısı çekilmekte, öz sermaye erimekte ve finansman açısından zor durumda kalan KOBİ'ler pahalı banka kredilerine yönelmektedirler. Sonuçta, yüksek maliyetli banka fonu kullanmak zorunda kalan küçük sanayiciler mevcut yatırımlarındaki dönüş hızını ayarlayamadıklarından iflas etmektedirler.

Yüksek faiz, ağır teminat koşulları, vade süresi ve verilen kredinin miktarının yetersiz olması gibi nedenlerle KOBİ'ler bankalardan yeterli kredi sağlayamamaktadırlar. Küçük ve orta boy ölçekli işletmeler, kredi yoluyla finansmanda en çok teminat gösterememe sorunuyla karşılaşmakta ve kısa vadeli finansman ihtiyaçlarını karşılamak için başvurdukları kredi kuruluşunun, kredinin verilebilmesi için istediği ipoteği veya kefaleti karşılayamamaktadırlar (Yörük, 2001, 48). Bunlara ilave olarak, yüksek kredi maliyetlerini karşılamakta zorluk çekmekte ve bunları ürün maliyetlerine yansıtamamaktadırlar.

Burada KOBİ'ler için getirilen yeterli yatırım teşviklerinin olmaması finansman alternatiflerini kısıtlamaktadır. Bu durumda, dış kaynaklardan fon bulmak zorunda kalan işletmelerin kaynak sağlamada karşılaştıkları sorunların başında kredi bulma imkânlarının sınırlı olması gelmektedir. Yukarıda belirtilen problemler, dış kaynakların bulunmasında karşılaşılan güçlükler ile birleştiğinde yeni yatırımların yapılmasını, yüksek teknoloji sağlanmasını engellemektedir (Sarıkaya, 1995, 52). Bunlara benzer sorunlar nedeniyle KOBİ'lerin büyük çoğunluğu kredi kullanmak yerine, işletmelerinin karlarını tercih etmektedirler (Bayraktar ve Köse, 2004, 118).

Ülkemizdeki KOBİ'ler, diğer ülkelerdeki KOBİ'lerle kıyaslandığında kredi hacminde daha az yararlandıkları bilinmektedir. Uzun vadeli kredi kullandıran finans kuruluşları genellikle dış kaynakların (Dünya Bankası, Eximbank, Avrupa Yatırım Bankası vb. kaynaklı) kullanımına aracılık etmektedirler. Kredi kullanan finans kurumları, Devlet kuruluşlarıyla sınırlı kalmaktadır. KOBİ'lerin ihtiyaç duydukları kısa vadeli kaynak için ise finans kuruluşları kendi kaynaklarının KOBİ'ler tarafından kullanılmasına sıcak bakmamakta ve istekli davranmamaktadırlar.

Bazı bankaların KOBİ'lere yönelik kısa süreli işletme kredisi çalışmaları bulunmakta, ancak bu kredilerde de vade, limit ve faiz oranı gibi sorunlar yaşanmaktadır. En önemli sorunları da bu krediyi alabilmek için kendilerinden istenen teminatlarda olmaktadır. Ülkemizde KOBİ'lere kredi tahsisinde işletmelerin mali yapısından çok, işletme ile özdeşleşmiş işletme sahibinin kişisel varlıkları üzerinden teminat istenmesi varlıkların kaybedileceği korkusuyla kredi kullanımını olumsuz etkilemektedir. Finans kuruluşları riskli gördükleri KOBİ'lerle kredi ilişkisine girmek için yüksek teminatlar istemektedir. Bu durumda KOBİ'ler kısır döngüye girmektedir. Eğer bir işletme kazandıklarını sermayesine ekleyip, taşınmaz edinmemişse kredi alma şansı azalmakta, belki de hiç kalmamaktadır. Ayrıca yaşanan krizlerde finans kuruluşlarının yaptıkları ilk iş, kredi kullandırımını durdurmak ve mevcut kredilerin geri çağırılması olmaktadır. Bu durumda da KOBİ'ler nakit akış planlarında olmayan bir durumla karşı karşıya kalmaktadırlar (Küçükçolak ve Yılmaz, 2006, 223).

KOBİ'lerin büyük bir çoğunluğunda büyüme isteği olmasına rağmen finansal sorunların yanısıra vergi yükünün ağırlığı da bu durumu engellemektedir. Devletin vergi gelirlerini yükseltmek için yapması gerekenlerin başında vergi oranlarını aşağıya çekmek ve yeni yatırım imkânları oluşturmak gelmektedir. Amaç kazançları yeni yatırımlara yönlendirerek düşük vergi oranlarından daha fazla işletmeden vergi almak olmalıdır. Böylece hem yerli hem de yabancı yatırımcılar teşvik edilmiş olacak ve nakit akışı hızlanacaktır. İşletmelerin vergi konusunda yaşadığı bir diğer sıkıntı ise zaman ve vergi dairelerinde yaşanan bürokrasidir. Bu sorunun giderilmesine yönelik olarak, vergi çeşitleri ve vergi dairelerindeki bürokratik formaliteler azaltılmalıdır (Müftüoğlu, 1997, 327). KOBİ'lerde ayrı bir finansman bölümünün olmayışı da vergilemede önemli bir sorun oluşturmaktadır. Çoğunlukla işletme hesabına göre muhasebe kaydı yaptıklarından amortisman yönteminden yararlanamamaktadırlar (Yılmaz, 2004, 7). Maliye Bakan KOBİ'lere yapacakları

yatırımlarda vergilemeye yönelik bazı avantajlar sağlamaktadır. Bu avantajlar belli kriterlerle damga vergisi harç istisna desteği, ithal makina ve KDV erteleme desteği, yerli makine ve teçhizat KDV desteği, gümrük vergisi ve fon muafiyeti ve yatırım indirimi gibi uygulamalar olarak görülmektedir (Çolakoğlu, 2002, 138). Uygulamaya konulan bütün bu destekler ile KOBİ'lere vergi avantajı sağlayarak onların giderlerinin azaltılarak faaliyetlerinde kullanacakları kaynak yaratılmaya çalışılmaktadır.

VII. Erzurum Alt bölgesinde KOBİ Niteliğindeki İmalat Sanayi İşletmeleri Üzerine Uygulama

A. Araştırmanın Amacı ve Kapsamı

Dünya ekonomilerinde olduğu gibi, ülkemizde de KOBİ'ler ekonominin can damarları olarak kabul edilmektedirler. Ancak ülke ekonomisi açısından bu kadar önemli olan bu kuruluşların can veren bu kuruluşların karşılaştıkları birçok problem bulunmaktadır. Bu problemlerin en önemlilerinden birisi de finansman problemi olarak görülmektedir. Bu çalışmada, “KOBİ'lere Sağlanan Finansal Desteklerin Üretim Ve İstihdama Etkileri: Nuts-II TRA-I Bölgesinde Bir Uygulama” isimli Atatürk Üniversitesi BAP projesi kapsamında elde edilen sonuçlardan finansmana yönelik olanlarını ele almaya çalıştık. Amacımız ise sağlanan finansal desteklerin işletmelerin üretim ve istihdamlarına olan etkilerini tespit etmektir.

B. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma NUTS-II TRA-I bölgesindeki Organize Sanayi Bölgelerinde üretim yapan KOBİ niteliği taşıyan 45 firma üzerinde yapılmıştır. KOBİ'lerin aldıkları finansal desteklerin üretim ve istihdama katkıları belirlenmeye çalışılmıştır. Uygulanan anket verileri SPSS 16,0 paket programı yardımıyla değerlendirilmiştir. Uygulama, Erzurum'da 21, Erzincan'da 17 Bayburt'ta ise 7 işletmeye uygulanmıştır.

C. Örneklem Süreci

Erzurum, Erzincan ve Bayburt illerindeki organize sanayi bölgelerinde faaliyette bulunan ve sadece üretim ve imalat işi yapan işletmeler araştırmamızın konusunu oluşturmuştur. Bölgedeki işletme sayısı Erzurum'da 21, Erzincan'da 17, Bayburt'ta ise 7 olarak belirlenmiştir. Mevcut işletmelerin tamamına anket uygulanmıştır. Toplamda 45 anket değerlendirmeye alınmıştır. Krejcie ve Morgan evren hacmi büyüklüğü ölçütüne göre işletmelerin tamamına anket uygulandığı için örneklemede her hangi bir problem bulunmamaktadır (Krejcie ve Morgan,19970, 607-610).

D. Veri Analizi

Verilerin analizinde SPSS 16,0 programı kullanılmıştır. Veri toplama yöntem ve aracı olarak birincil veriler kullanılmış, bu çerçevede veriler anket yöntemi ile elde edilmiştir. Anket formlarında ilk soru işletmeler hakkında genel bilgiler içeren sorulardan, diğerleri işletmelerde araştırmamızla ilgili bilgileri ihtiva eden sorulardan oluşmuştur.

E. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada cevabı aranan temel hipotezleri aşağıdaki gibi sıralamak mümkündür (Bilici ve Kolçak,2013,63).

- Erzurum Alt Bölgesindeki KOBİ'ler geleneksel bir yapı arz etmektedirler.
- Bölgedeki KOBİ'lerde finansman önemli bir sorundur.
- Bölgedeki KOBİ'ler düşük kapasite ile çalışmaktadırlar.
- KOBİ'ler işletme sermayesi darboğazı yaşamaktadırlar.
- İmalat sanayindeki üretim iç tüketime yöneliktir.
- İşletmeler teşviklerden yararlanmaktadırlar.
- Öz kaynaklar işletmelerin temel finans kaynağıdır.
- Nitelikli işgücü eksikliği önemli bir sorundur.
- Finansal destekler üretim ve istihdam artışına sebep olmaktadır.

F. Araştırma Sonuçları

Tablo 2. Firmaların Faaliyet Alanları ile Finansal Destek Almadan Önceki Eleman Sayısı

	0-20	21-40	41-60	61-80	81 +	TOPLAM
Bölgesel	21	4	-	-	1	26
Ulusal	7	5	-	-	-	12
Uluslararası	2	2	1	-	2	7
Toplam	30	11	1		3	45
Pearson Chi-Square	55,942 ^a			Spearman Correlation	0,252	

Tablo 2 firmaların finansal destek almadan önceki ve tablo 3'te finansal destek aldıktan sonraki eleman sayılarını göstermektedir. NUTS II, TRA I Bölgesinde finansal destek almadan önce; 1-5 yıl arası faaliyet gösterenlerde 0-20 arası işçi çalıştıran firma sayısı 3, 6-10 yıl faaliyet gösteren firma sayısı 8, üç firmanın 21-40, sadece bir firmanın ise 41-60 arası işçi çalıştırdığı gözlenmiştir. 11-15 yıl faaliyette bulunan işletmelerden, 0-20 arası elemanı bulunan 4 firma, 21-40 arası 1 firma bulunmaktadır. Faaliyet süresi 16 yıldan daha uzun olan 15 firmanın 0-20 arası eleman, 7 firmanın 21-40 arası eleman, sadece üç firmanın 81'in üzerinde eleman çalıştırdığı, bunların 1 tanesinin bölgesel, 2 tanesinin de uluslararası alanda faaliyet gösterdiği tespit edilmiştir. Finansal destek almadan önce çalıştırılan eleman sayısının firma sayısından az olduğu görülmektedir.

Finansal destek almadan önce firmaların faaliyetlerinin dağılımı incelendiğinde bu firmaların daha çok bölgesel bazda işletmelerden oluştuğu ve bunların da 0-20 arası eleman çalıştıran işletmelerden müteşekkil olduğu görülmektedir. Bu firmaların ki kare dağılımlarının da anlamlılık sergilediği, diğer bir ifadeyle bölgesel, ulusal ve uluslararası dağı-

lımının benzeşik olmadığı söylenebilir. Benzer şekilde spearman korelasyon katsayısı da bu bulguyu desteklemektedir. Dolayısıyla, firmaların genel olarak, bölgesel piyasaya hitap etmesinin yanında ikinci derecede ulusal ve çok az düzeyde de dış piyasalara hitap ettiği söylenebilir.

Tablo 3. Firmaların Faaliyet Alanları ile Finansal Destek Aldıktan Sonraki Eleman Sayısı

Çalışan Sayıları	0-20	21-40	41-60	61-80	81 +	TOPLAM
Bölgesel	14	7	3	-	1	25
Ulusal	5	4	3	-	-	12
Uluslararası	1	1	2	-	2	6
TOPLAM	20	12	8		3	45
Pearson Chi-Square	70.362 ^a			Spearman Correlation	0,361	

Finansal destek aldıktan sonra ise; 1-5 yıl arası faaliyet gösteren işletme sayısının toplamda 3 olduğu, bunlardan ikisinin 0-20, birinin 21-40 arası eleman çalıştırdığı görülmüştür. 6-10 yıl arası faaliyette bulunan işletmelerden toplam 12 işletmenin üç tanesi 0-20, 6 tanesi 21-40, üç tanesi ise 41-60 arası eleman çalıştırmaktadır. 11-15 yıl arası faaliyet gösteren işletme sayısının destek almadan önceki durumla farklılık göstermediği, dağılımda farklılık olduğu belirlenmiştir.

Finansal destek aldıktan sonraki dağılım incelendiğinde, daha çok personel çalıştırma eğiliminin ortaya çıktığı gözlenmektedir. Bu durum, işletmelerin pazar paylarında herhangi bir değişiklik olmadığını, ancak çalıştırılan eleman sayısı açısından büyüme sergilediklerini göstermektedir. Diğer taraftan, finansal destekle birlikte firmalar arasında bir homojenite değil, önceki yapıyı koruyacak şekilde heterojenliğin devam ettiği anlaşılmaktadır.

Tablo 4. Firmaların Faaliyet Alanları ile Finansal Destek Almadan Önceki Kapasite Kullanım Oranı

	% 0-20	% 21-40	% 41-60	% 61-80	% 81-100	TOPLAM
Tarım	2	4	3	2	1	12
Sanayi	2	5	5	1	1	14
Hizmet	1	8	6	4	-	19
TOPLAM	5	16	14	7	2	45
Pearson Chi-square	29,734 ^a			Spearman Correl.	0,033	

İşletmelerin finansal destek almadan önce ve aldıktan sonra kapasite kullanım oranlarının karşılaştırılmasında, her üç sektörde de faaliyet gösteren firmaların hemen hemen tamamının kapasitelerinin %21-60'nı kullanabildikleri görülmektedir. Yani firmaların daha çok atıl kapasite ile çalıştıklarını ve dolayısıyla kaynakların etkin kullanılmadığı bir yapının içinde bulduklarını söylemek mümkündür.

Tablo 5. Firmaların Faaliyet Alanları ile Finansal Destek Aldıktan Sonraki Kapasite Kullanım Oranı

	% 0-20	% 21-40	% 41-60	% 61-80	% 81-100	TOPLAM
Tarım	0	1	5	4	2	12
Sanayi	2	0	4	6	2	14
Hizmet	0	1	7	10	1	19
TOPLAM	2	2	16	19	5	45
Pearson Chi-Square	15,714 ^a			Spearman Correl.	-0,003	

Finansal destek öncesinde %40'a yakın kapasite kullanımında bulunulurken, finansal destek kullandıktan sonra kapasite kullanım oranlarının %80'e yaklaştığı görülmektedir. Bu durum KOBİ'lerde finansal kaynağın ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Diğer bir ifadeyle bütün işletmelerde finansal destekten önce kapasite kullanımı %20 ile %60 arasında iken, finansal destekten sonra %40 ile %80 arasında değişmektedir. Finansal destekten önce %80 ve üzeri kapasite kullanımı bulunmazken, finansal destekten sonra altı işletme %80'nin üzerinde kapasite kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum da %100 kapasite artışı anlamına gelmektedir. Elde edilen sonuç ki kare testi ve korelasyon katsayısı ile de anlamlı çıkmış bulunmaktadır. Diğer bir ifadeyle finansal destek aldıktan sonra kapasite kullanım oranları artmış bulunmaktadır.

Tablo 6. Faaliyet Süresi ile Finansal Destek Almadan Önceki Kapasite Kullanım Oranı

	%0-20	%21-40	%41-60	%61-80	%81-100	TOPLAM
1-5 yıl	-	2	1	-	-	3
6-10 yıl	2	3	6	1	-	12
11-15 yıl	1	2	1	1	-	5
16+ yıl	2	9	6	5	2	24
TOPLAM	5	16	14	7	2	44
Pearson Chi-Square	46,699 ^a			Spearman Correlation	0,198	

Finansal destek almadan önce firmaların yaşlılığı ile kapasite kullanım oranları arasındaki ilişkilerde kapasite kullanımının daha çok %50 ve altında olduğu ve bununla ki-kare ve spearman korelasyonu açısından benzeşiklik göstermediği söylenebilir.

Finansla destek aldıktan sonra ise firma ömrü ile kapasite kullanım oranları arasında sapmalar olduğu aşağıdaki tabloda görülmektedir. Diğer taraftan finansal destek ile işletme ömrü arasındaki ilişkilerde deneyim ve üretkenlik arasında bir bağlantı olduğu da görülebilmektedir.

Tablo 7. Firmaların Faaliyet Süreleri ile Finansal Destek Aldıktan Sonraki Kapasite Kullanım Oranı

	%0-20	%21-40	%41-60	%61-80	%81-100	TOPLAM
1-5 yıl	-	-	1	2	-	3
6-10 yıl	-	1	6	2	3	12
11-15 yıl	-	1	1	3	-	5
16+ yıl	2	-	8	11	3	24
TOPLAM	2	2	16	18	6	44
Pearson Chi-Square	29,225 ^a			Spearman Correlation	0,079	

Genel olarak, uzun yıllar faaliyet gösteren işletmelerin finansal destek kullanmadan önce düşük kapasiteyle çalıştıkları, ancak destek kullanımından sonra kapasite kullanım oranlarında önemli artışlar olduğu tespit edilmiştir. Yani firmaların finansal destekten sonraki kapasite kullanım oranlarında önemli artışlar meydana gelmiştir. Daha önce atıl olan kapasitelerin bir bölümü üretime katılmış bulunmaktadır.

Tablo 8. Firmaların Tam Kapasite ile Çalışamama Nedenleri

Önem Sev.	İç Talep Yetersizliği	Dış Talep Yetersizliği	Finansal Sorunlar	İşgücü Probl.	Enerji Maliyet.	Yabancı hammadde	Teknolojik Eksiklik	Paz. Sor.	Diğer
1	10	1	9	6	4	1	2	9	3
2	7	2	9	3	9	-	5	8	1
3	2	1	10	7	12	-	6	3	1
4	2	4	5	11	6	5	4	3	1
5	3	1	2	9	7	3	6	9	-
6	10	5	5	2	3	4	9	2	-
7	6	12	1	3	1	8	3	4	2
8	2	14	1	-	-	13	6	2	2
9	-	-	-	-	-	6	-	1	31

Tablo incelendiğinde, uluslararası bazda çalışan firmaların tam kapasite ile çalışamama nedenleri arasında, iç talep yetersizliğinin ve iş gücü probleminin en önemli problem olarak görüldüğü bunları; pazarlama, teknoloji eksikliği ve enerji maliyetlerinin geldiği görülmektedir. Diğer taraftan dış talep yetersizliğinin yabancı hammadde noksanlığının firmaların tam kapasite ile çalışamamalarında fazla bir etkisin olmadığı ifade edilmiştir. Buna paralel olarak firmaların dış piyasalara yeterince açılmamaları dış talepten ziyade iç talep yetersizliğinin tam kapasite ile çalışamama probleminin başlıca nedeni olduğu ileri sürülebilir. KOBİ'lerin genel olarak bütün ülkelerde öncelikli sorunları arasında yer alan talep yetersizliği, pazarlama ve finansman eksikliği gibi konular, bizim çalıştığımız işletmelerde de temel problemler olarak görülmektedir.

Tablo 9. Firmaların Faaliyet Bölgeleri ile Finansal Destek Aldıktan Sonraki Kapasite Kullanım Oranı

	%0-20	%21-40	%41-60	%61-80	%81-100	TOPLAM
Bölgesel	1	-	12	10	2	25
Ulusal	1	1	3	6	1	12
Uluslararası	-	1	1	3	2	7
TOPLAM	2	2	16	19	5	44
Pearson Chi-Square	21.208 ^a			Spearman Correlation	0,107	

İşletmelerin tam kapasite kullanamama nedenlerine bakıldığında, 10 işletme iç talep yetersizliğini birinci derecede önemli bulduklarını belirtmişlerdir. Bunlardan 8 tanesi, 16 yıl ve üzeri faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. Toplam işletme sayısına oranlandığında işletmelerin %24'ü iç talebin yetersiz olduğunu ifade etmektedir. Dış talep yetersizliğini birinci derecede önemseyen işletme sayısı sadece 1 tanedir. Bu durum işletmelerin iç pazara yönelik faaliyet gösterdiklerini, dolayısıyla iç talep yetersizliğini daha fazla önemsediklerini göstermektedir. Toplamda 9 firma ise finansman problemlerini birinci sırada önemsemektedir. Kapasite kullanımını etkileyen diğer unsurlardan, işgücü problemlerini 6 işletme, enerji maliyetlerini 4 işletme, hammadde yetersizliğini 1 işletme, teknoloji eksikliğini 1 işletme, pazarlama sorunlarını 9 işletme birinci derecede önemsediklerini belirtmişlerdir. İşletmelerin faaliyet süreleri de göz önünde bulundurulduğunda, çalışma süresi arttıkça; işgücü yetersizliği, finansal sorunlar, iç talep yetersizliği ve enerji maliyetlerinin önemli problemler olarak ortaya çıktığı söylenebilmektedir. Sorunların birbirleriyle bağlantılı olduklarını da ifade etmek mümkündür. Firmaların faaliyet bölgeleri ile finansal destek aldıktan sonraki kapasite kullanım oranları arasında her hangi bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 10. Firmaların Kullandıkları Finansman Yöntemleri

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+
Banka Kredisi	3	7	4	14
Faktoring	0	0	1	0
Devlet Destekleri	0	5	0	1
Eş-Dost	0	0	0	2
Stok Satınalma	0	0	0	1
Diğer	0	0	0	6
Toplam	3	12	5	24
Pearson Chi-Square	25,876 ^a	Spearman Correlation	0,225	

Firmaların faaliyet sürelerine bağlı olarak kullandıkları finansman yöntemlerine bakıldığında, banka kredisinin birinci sırada yer aldığı görülmektedir. En fazla banka kredisi kullanan işletmeler 14 işletme ile 16 yıl ve üzeri faaliyette bulunan işletmelerden oluşmaktadır. Devlet desteği alan 6, faktöring kullanan 1, eş- dostu 2, stok satın almayı 1, diğer yöntemleri 6 işletme tercih etmiştir. Ancak, diğer yöntemlerden ne kastedildiği açıklanmamıştır. İşletmelerin faaliyet süreleri uzadıkça, kullanılan finansman yöntemlerinin de çeşitlendiği görülmektedir.

Firmaların kullandıkları finansman yöntemleri incelendiğinde, faaliyet sürelerine bağlı olmaksızın bütün firmaların banka kredilerini birinci sırada tercih ettikleri söylenebilmektedir. Yıl içerisinde kullanılan toplam kredi miktarlarına bakıldığında; 50.000 - 250.000 TL arası kredi kullanan firma sayısının diğer miktarlara oranla fazla olduğu, en fazla 6-10 yıl ve 16 dan fazla süreyle faaliyet gösteren işletmelerin yer aldığı görülmektedir. 250.000 TL'den fazla kredi kullanan işletmeler ise daha çok 16 yıl ve üzeri faaliyet gösteren işletmelerden oluşmaktadır. Ayrıca 16 yıl ve üzeri faaliyet süresine sahip 6 işletme hiç kredi kullanmadıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 11. Yıl İçinde Kullanılan Toplam Kredi Miktarı

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+
0	0	0	0	6
10000 TL kadar	0	0	0	1
10000-49000 TL	1	1	2	1
50000-250000 TL	2	8	2	6
250000TL+	0	3	1	10
Toplam	3	12	5	24
Pearson Chi-Square	17,906 ^a	Spearman Correlation	0,009	

Faaliyet süresi uzun olan firmaların 250.000 TL ve üzeri kredi kullandıkları, kullanılan kredi tutarı ile faaliyet süresi arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Diğer bir ifadeyle faaliyet süresi uzun olan işletmeler daha yüksek meblağlı kredi kullanmaktadır.

Tablo 12. Firmaların Aldıkları Kredileri Kullanma Amaçları

Önem Seviyesi	Borç ödemesi	Yeni makine teçhizat alımı	Malzeme alımı	Yeni işçi alımı	Diğer
1	6	20	12	1	4
2	6	11	17	5	-
3	9	9	5	14	-
4	17	-	5	13	3
5	1	-	-	3	33

İşletmelerin kredi kullanma amaçlarına bakıldığında, yıllar itibariyle en önemli amaç işletme için yeni makine teçhizat alımı olduğu, bunu malzeme alımı ve borç ödemesinin takip ettiği, işçi alımının işletmeler açısından bir önem arz etmediği görülmektedir. Bu durum bölgede işsizlik problemi nedeniyle işletmelerin eleman bulmada zorlandıkları anlamına gelmektedir.

Tablo 13. İşletmelerin Tercih Edecekleri Kredi Çeşitleri

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+
Faizsiz kredi	1	3	1	1
Uzun vadeli kredi	0	2	1	5
Kısa vadeli düşük faizli kredi	0	0	1	2
Devlet destekleri	1	3	0	6
Diğer	1	2	0	2
Toplam	3	10	3	16
Pearson Chi-Square	11,921 ^a	Sp. Corl.	-0,028	

İşletmelerin gelecekte kredi alabilmeleri durumunda tercih edecekleri kredi çeşidi ağırlıklı olarak şu şekilde sıralanmaktadır. Birinci sırada devlet desteği, ikinci sırada uzun vadeli kredi ile faizsiz kredi gelmektedir. Aynı sıralama faaliyet süreleri için de söylenebilmektedir. Faaliyet süreleri uzadıkça, birinci sırada makine ve teçhizat alımı, ikinci sırada malzeme alımı, üçüncü sırada yine makine ve teçhizat alımı, dördüncü sırada borç ödemesi, beşinci sırada da yeni işçi alımı gelmektedir. Yukarıda da söylendiği gibi işletmeler işçi alımını önemsememektedirler.

Tablo 14. Finansal Araç Tercihi

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+
Kredi garanti fonu	0	0	0	1
Devlet desteği	3	12	4	19
Aile-eş-dost	0	0	1	0
Diğer	0	0	0	4
Toplam	3	12	5	24
Pearson Chi-Square	12,457 ^a	Spearman Correlation	0,156	

Hâlihazırda hangi finansman araçlarının tercih edileceği konusunda süreler itibariyle, birinci sırada devlet desteğini tercih etmektedirler. Sadece 1 işletme kredi garanti fonunu, 4 işletme de diğer yöntemi tercih edeceğini belirtmiş, ancak diğer yöntemin ne olduğu açıklanmamıştır. İşletmelerin faaliyet süreleri ile tercih ettikleri finansal araçlar arasında bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 15. Firmaların Finansal Destek Almada Tercih Ettikleri Kurumlar

Önem Seviyesi	KOSGEB	İŞKUR	İGEME	KUDAKA	DİĞER
1	17	-	-	20	6
2	23	2	-	13	1
3	1	22	3	6	6
4	-	13	17	-	-
5	-	1	10	-	22

Hangi kurumlardan finansal destek alındığı sorusuna verilen cevaplardan birinci sırayı KUDAKA, ikinci sırayı KOSGEB almaktadır. Yıllar itibariyle bakıldığında ise, 6-10 yıl süre faaliyet gösteren 7, 16 yıl ve üzeri faaliyet gösteren 9 işletmenin KUDAKA desteği aldığı ve KUDAKA desteğini birinci sırada önemsedikleri gözlenmektedir.

Tablo 16. Firmaların Finansal Destekleri İstedikleri Konular

Önem Seviyesi	Makine-Teçhizat	İşletme Sermayesi	Hammadde Alımı	Yeni Tek. Ar-ge	İnşaat-Tefrişat	Diğer
1	19	9	5	3	6	2
2	6	14	13	4	6	-
3	10	5	15	4	7	-
4	8	7	7	5	13	-
5	-	5	1	23	7	5
6	-	-	-	4	2	31

Erzurum, Erzincan ve Bayburt Organize Sanayii Bölgelerinde üretim faaliyetinde bulunan KOBİ niteliğindeki firmalar finansal desteklerin hangi konularda verilmesini istedikleri sorusuna faaliyet yıllarına göre, 6-10 yıl çalışan işletmelerin makine teçhizat alımını, 16 ve üzeri yıl faaliyette bulunan işletmelerin ise işletme sermayesini ilk sırada önemsedikleri, sırasıyla hammadde alımı, yeni teknoloji, Ar-Ge ile inşaat ve tefrişatın yer aldığı görülmektedir.

Tablo 17. Firmalarda Finansman Sorunlarının Önemi

Önem Seviyesi	Yetersiz İşletme Sermayesi	İşletme Kred.Tem Güçlükler	Banka Kredisinin Pahalı Olması	Piyasadan Tahsilat. Güçlükler	Resmi Kuruml.Tahsi. Güçlükler	Diğer
1	12	4	4	22	1	2
2	8	3	6	9	4	-
3	4	6	11	1	2	1
4	2	10	4	3	3	-
5	3	3	2	-	12	-
6	-	-	0	-	-	2

Finansman sorunlarıyla ilgili yapılan değerlendirmede, faaliyet süreleri 1-5 yıl arası olan işletmelerin birinci derecedeki sorunlarının piyasadan tahsilatlar, ikinci derecede yetersiz işletme sermayesi yer almaktadır. Aynı durumun daha uzun yıllar faaliyet gösteren işletmeler için de olduğu söylenebilmektedir. Diğer bir ifadeyle 43 işletmenin 22'si tahsilâtlardaki güçlükleri ve 12'si de yetersiz işletme sermayesini en önem sorun olarak görmektedirler.

Tablo 18. Firmaların Yararlandıkları Finansman Teknikleri

Önem Seviyesi	Leasing	Faktöring	Forfaiting	Diğer
1	3	1	1	-
2	1	1	1	2
3	1	1	3	-
4	-	1	-	3

Tablo 19. İşletme Diğer Finans Tekniklerinden Yararlanma Durumu

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+
Yararlanmıyor	3	10	5	21
Yararlanıyor	0	2	0	3
Pearson Chi-Square	1,391 ^a	Spearman Correlation	0,025	

İşletmelerin diğer finans tekniklerinden yararlanma durumlarına bakıldığında, Leasingden ilk sırada yararlandıklarını, Forfaiting 'in ikinci sırada yer aldığı, Faktöring ile diğer finans tekniklerinden öncelikli ve etkin olarak yararlanmadıkları görülmektedir. Tablo 19'un incelenmesinden de görüleceği gibi firmaların faaliyet süreleri ile finansal tekniklerden yararlanma durumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. İşletmelerin büyük çoğunluğu yukarıda bahsedilen finansal tekniklerden yararlanmamaktadır.

Tablo 20. Firmaların Kredi Kullanımlarının Üretim Ve İstihdama Etkileri

	1-5 yıl	6-10 yıl	11-15 yıl	16 yıl+	TOPLAM
Üretim artışı oldu	0	1	2	1	4
İstihdam arttı	0	0	0	1	1
Hiçbir değişme olmadı	0	0	0	5	5
Hem üretim hem de istihdam arttı	3	11	3	17	34
Toplam	3	12	5	24	44
Pearson Chi-Square	12,019 ^a	Spearman Correlation	-0,092		

Firmaların kredi kullanımlarının istihdam ve üretime etkilerine bakıldığında, 6 ve üzeri yıl faaliyet gösteren işletmelerde üretim artışı olduğu, istihdamdaki artışın 1-5 yıl arasında faaliyet gösteren işletmelerde de gerçekleştiği tespit edilmiştir. Bunun yanısıra hiçbir değişiklik olmayan işletme sayısı sadece 5 tanedir. Hem üretim hem istihdam artışı olduğunu söyleyen, 1-5 yıl arası 3, 6-10 yıl arası 11, 11-15 yıl arası 3, 16 yıl ve üzeri 17 işletme olduğu görülmektedir. Ancak, kredi kullanımı sonucunda meydana gelen üretim ve istihdam artışı ile faaliyet süreleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Çalışmayla ilgili olarak söylenebilecek en belirgin ve etkin sonuç üretim ve istihdamda görülen artıştır. 44 firmanın 34'ünde, yani %77'sinde kredi kullanımı sonucunda hem üretimin hem de istihdamın arttığı tespit edilmiştir. Organize sanayii bölgelerinde üretim yapan KOBİ özelliği taşıyan işletmeler üzerinde yapılan araştırma sonucunda, kullanılan finansal desteklerin hem üretim hem istihdam üzerinde önemli katkılar sağladığı görülmektedir

Sonuç

Günümüz dünyasında işletmelerin neredeyse % 99'luk gibi büyük bir kısmı KOBİ özelliği taşıyan işletmelerden oluşmaktadır. 1970'li yıllardan itibaren, küreselleşmeyle birlikte, ölçek ekonomileri önemi yitirmiş ve yeni dönemin ekonomik ve teknolojik koşullarına uygun bir şekilde küçük girişimciliği ön plana getirmiştir. 1945 sonrasında ekonomik yaşama hâkim olan büyük ölçekli işletmeler, yerini 1970'li yıllardan sonra

küçük ve orta ölçekli işletmelere bırakmaya başlamıştır. Ölçek ekonomisi yaklaşımının zayıflaması, işletme yönetimi anlayışındaki değişimler, teknolojik gelişmeler ve küreselleşmenin nimetlerinden KOBİ'lerin de yararlanmaları, KOBİ'leri geleceğin işletmeleri haline getirmiş bulunmaktadır.

Avrupa'da özellikle küresel rekabetin sanayiye büyük ölçüde etkilediği 1980'lerden itibaren ölçek ekonomileri görüşüne alternatif olarak KOBİ'lerin benimsenip kabul gördüğü bilinmektedir. Dünyanın birçok ülkesinde küçük ve orta ölçekli sanayi işletmelerinin korunması ve geliştirilmesi için bu kesimin ihtiyacı olan finansal ve teknolojik destekler veren kuruluşların mevcut olduğu ve KOBİ'lerin yasal düzenlemelerle korunması gerektiği kabul edilmektedir.

Ekonomilerde büyümeyi temsil eden temel göstergelerden birisinin de üretim ve istihdam hacminin olduğu bilinmektedir. Çalışmamızda da bu amaçla Erzurum alt bölgesindeki organize sanayi bölgelerindeki işletmelerde yapılan anketlerle bu işletmelere sağlanan finansal destek öncesi ve sonrası durum tespiti yapılmaya çalışılmıştır.

Yukarıda belirtilen hususlar doğrultusunda yaptığımız araştırma, Erzurum alt bölgesindeki KOBİ'ler konusunda genel olarak bazı bilgilere ulaşmamızı sağlamıştır. Bu çalışmayı, KOBİ'lerin faaliyetlerinde finansal desteklerin etkilerini inceleyerek, durum tespiti yapmak ve KOBİ'lerin sorunlarına bir parça ışık tutabilmek amacıyla yapmış bulunuyoruz.

Konuyla ilgili yapılan tespitleri kısaca özetlemeye çalışırsak; KOBİ'lere sağlanan finansal desteklerin üretim ve istihdam seviyelerine olumlu katkısının olduğunu söylemek mümkündür. Sağlanan finansal desteklerin sonucunda daha önce atıl kapasite ile çalışan işletmelerin, %100'e varacak kadar kapasite artışlarının olduğu ifade edilmektedir. Finansal desteklerin üretim için gerekli olan yatırımlarda kullanımının tercih edildiği ve dolayısı ile artan kapasitenin daha fazla çalışan istihdam edilmesine neden olduğu belirlenmiştir. KOBİ'lerin finansal destek aldıktan sonraki eleman sayılarının destek almadan önceki eleman sayılarıyla kıyaslandığında arttığı gözlenmiştir.

Finansman sağlamada önemli görülen problemlerin başında da teminat olarak gayrimenkul istenmesi gelmektedir. Bunun yanısıra ürünlerin satmada yaşadıkları problemlerin başında talep yetersizliği gelmektedir. Finansman kaynağı olarak KOSGEB, KUDAKA, İŞKUR ve İGEME kaynakları kullanılmakta, desteklerin de daha çok işletmelerin büyümelerini gerçekleştirecek yatırımlar için tercih edildiği ifade edilmektedir. İşletmelere sağlanan finansal desteklerin üretim ve istihdam seviyelerine olan etkileri konusunda %77 gibi önemli bir orandaki işletme, finansal desteklerin hem üretimi hem de istihdamı artırdığını ifade etmişlerdir.

Kaynakça

- Ağaoğlu, A. (1995). "Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Finansman Sorunları ve Çözüm Önerileri". Dünya Gazetesi, 23 Haziran.
- Akgemci, T. (2001). KOBİ'lerin Temel Sorunları ve Sağlanan Destekler. Ankara: KOSGEB Yayınları.
- Alagöz, A ve BİRDEN, R. (2000). "Avrupa Birliği'nde KOBİ'lere Yönelik İşletme Politikası ve Destek Mekanizmaları". İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi, (İnceleme), Sayı: 147, (Eylül-Aralık 2000).
- Aras, G. (2001). "KOBİ'lerin Sermaye Piyasası Yoluyla Fon Sağlam Olanakları: Tezgaüstü Piyasalar ve Risk Sermayesi Finansman Modeli". KOSGEB, 1. Orta Anadolu Kongresi, KOSGEB ve Erciyes Üniversitesi Nevşehir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Yayını.
- Ayyagari, M. Beck, T. ve Demirgüç K. A. (2003). Small and Medium Enterprisses Across The Globe. www.worldbank.org
- Bayraktar, S. ve KÖSE, Y. (2004). "KOBİ'lerin Finansmanı ve Finansal Sorunları". İşletme ve Finans Dergisi, No:218, Mayıs 2004.
- Bekçi, İ ve Usul, H. (2001). Göller Bölgesindeki Küçük ve Orta Boy İşletmelerin Finansal Sorunları ve Çözüm Yolları. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 6(1), Isparta
- Bilici, N. ve Kolçak, M. (2013). Kobilere Sağlanan Finansal Desteklerin Üretim ve İstihdama Etkileri: Erzurum Alt Bölgesinde Bir Uygulama. Erzurum: SMMM Odası Eğitim Yayınları: 2013/1.
- Çetin, C.(1996). Yeniden Yapılanma, Girişimcilik, Küçük ve Orta Boy İşletmeler ve Bunların Özendirilmesi. İstanbul: Der yayınları.
- Çolakoğlu, M. H. (2002). KOBİ Rehberi. Ankara: TOBB Genel Yayın.
- Demirdöğen, O. (1996). Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler. Erzurum: Erzurum Ticaret ve Sanayi Odası Yayını, No:1996-1.
- Güceloğlu, Ö. (1993). Küçük Ölçekli İşletmelerin KOSGEB'den Beklentileri. Ankara: TES-Ar Yayınları, No:13.
- Karabulut, K., Ersungur, Ş. M. ve Kızıltan, A. (2005). "Kuzey Doğu Anadolu Bölgesindeki Kobilere'in Sorunları Üzerine Bir Uygulama". Ekev Akademi Dergisi, 9(22), Kış 2005.
- Küçükçolak, A. ve Yılmaz, M. K. (2006). "BASEL II Uygulamalarının KOBİ'lere Etkileri ve İMKB Şirketlerinin Bu Açından Değerlendirilmesi". GOPÜ, 5. Orta Anadolu İşletmecilik Kongresi Bildiri Kitabı. Tokat.

- Krejcie, RV. Morgan, D.W.(1970); “Determining Sample Size for Research Activities, Educatiol and Psychological Measurement”, etc. 1970
- Müftüoğlu, T.(1993). Türkiye’de Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler; Sorunlar ve Öneriler. Ankara: Baskı Desen Ofset A.Ş.
- Müftüoğlu, T. ve Durukan, T. (2004). Girişimcilik ve KOBİ’ler. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Nakilcioğlu, İ. Hakkı, (2001), “İnternet’te Risk Sermayesi” Kavramı”. Afyon Kocatepe Üniversitesi, İİBF Dergisi, Cilt: II, Sayı: 2.
- OECD. (2012). Türkiye’deki Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeler Mevcut Durum ve Politikalar. www.oecd.org.
- Özkan, C. (1999). Kobilerde Kalite Geliştirme Süreci ve Uygulama Örnekleri. İstanbul: Ticaret Odası Yayınları.
- Özkan, Ş. Gündoğdu, F. Emsen Ö.S, Aksu, H. Başar, S. (2003). Kobilerde Girişimcilik ve Yenilikçilik. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayını, NO:929, İİBF Yayını No:106.
- Öztürk, Ö. (2007). İstihdam Konusunda Kobi’lerin Önemi ve Kobi Alanında Eğitim İstihdam İlişkisi Açısından Kamu İstihdam Kurumunun Rolü. (T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Türkiye İş Kurumu Genel Müdürlüğü Uzmanlık Tezi). Ankara.
- Sarıkaya, B. (1995). KOBİ’lerin Türkiye Ekonomisindeki Yeri. İzmir: İzmir Ticaret Odası Yayını.
- Savaşır, R. (1999). “Türkiye ve Avrupa Birliği Ülkelerinde Küçük ve Orta Boyutlu İşletmeler Açısından İstihdam Politikaları”. Ankara: Kamu-İş Eğitim Yayınları.
- Ulusoy, R. Akarsu, R. (2012). “Türkiye’de KOBİ’lere Yapılan Destekler ve İstihdam Üzerindeki Etkileri”. Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sayı: 23.
- Yılmaz, F. (2004). Türkiye’de Küçük ve Orta Boy İşletmeler. Ankara: İş Bankası İktisadi Araştırmalar ve Planlama Müdürlüğü Yayınları.
- Yörük N. (2001). “KOBİ’lerin Kredi Yolu ile Finansmanda Karşılaştıkları Sorunlar ve Tokat İlinde Bir Uygulama”. I. Orta Anadolu Kongresi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi İİBF Yayını.